

Katkelmia luomun kehitysvaiheista

Tutkittua tietoa luomusta 29.11.2016
Pirjo Siiskonen, Luomuinstituutin johtaja



Sisällysluettelo

- Johdanto
- Luomun kehitystarinasta Euroopassa
- Luomun kehitystarinasta Suomessa
- Luomun kehitystarinasta Etelä-Savossa
- Luomun kehitystarinasta Mikkelissä
- Luomu Ruraliassa 1989-2016
- Luonnehdintaa luomun kehitysvaiheista Suomessa

Mitä on luomu?

- **Luomu**
 - luonnonmukainen maa- ja elintarviketalous
 - luonnonmukainen ruoan tuotantotapa
- **Luomu** on ainoa valvottu tuotantotapa
- Kaikissa EU -maissa sama komission hyväksymä luomulainsäädäntö
- Suomessa luomu-käsitteenä ja sanana käyttöön n. vuonna 1997

Luomun kehitystarinasta Euroopassa 1

Steinerilaisuus ja biodynaaminen viljely

- 1924 Rudolf Steiner tulee julkisuuteen biodynaamisen viljelyn puolestapuhujana Koberwitzissa, Saksassa
- 1940 Biodynamiska Föreningen perustetaan Järnassa
- 1946 Suomen Biodynaaminen yhdistys perustetaan
- Demeter-merkki

Hans Mullerin orgaanis-biologinen koulukunta

- Saa alkunsa Sveitsissä 1930-40-luvulla
- Nykyisin valtavirtaa saksankielisissä maissa
- Bioland, BioSuisse-merkit

Luomun kehitystarinasta Euroopassa 2

Albert Howard Englannissa

- 1940 julkaisee kirjan "An Agricultural Testament
- 1946 perustetaan Soil Association ja alkaa orgaaninen viljely

Suomi ennen sotia

- Tuusulan taiteilijayhdyskunta ja tolstoilaisuus
- 1930-luvulla A. I. Virtasen kehittämä typpikotovarainen viljely- ja ruokintajärjestelmä
- Suomen maataloustuotanto "luomua" sotiin saakka

IFOAM perustetaan 1972

EU:n luomuasetus 1991 (voimaan 1993)

EU:n uusittu luomulainsäädäntö 2007 (voimaan 2009)

Luomun kehitystarinasta Suomessa 1

- Toivo Rautavaaran elämäntyö 1960- ja 1970-luvuilla
- Edelläkävijäviljelijöitä: Elvi ja Aaro Rajala Ypäjä, 1965 ja Fjalar ja Kristiina Holmqvist, Kokkola, 1966
- **Vaihtoehtoisen viljelyn opintopiiri** aloittaa Viikissä v. 1975 (mm. Heidi Hautala, Helena Kahiluoto, Jukka Rajala, Maisa Tapio, Lea-Elina Nikkilä, Ulla Ritola, Ilmari Schepel), joka perustaa yhdistyksen
- **Elävä maa ry 1980**, tj. Anja Alanko
- **Ekoviljelijät ry ja Omavarainen maatalous-lehti 1981 (= Luomulehti 1997-)**
- Suomussalmen ekokuntakokeilu 1981
- Jukka Rajalan Tavanomainen ja biologinen viljely -julkaisu ilmestyy Elävä maan kustantamana 1982
- Jukka Kivelä – Erkki Pöytäniemi: Siirtymävaiheopas ilmestyy Elävä maan kustantamana 1984
- **Suomen luonnonmukaisen viljelyn yhdistysten liitto perustetaan 16.6. 1985 Juvan Partalassa (Luomuliitto)**

Alkuvaiheen keskeisiä julkaisuja



SLVY:n eli Luomuliiton perustajat

- Ekoviljelijät ry
- Biodynaaminen yhdistys ry
- Elävä maa ry
- Etelä-Savon luonnonmukaisen viljelyn yhdistys ry (nyk. osa Saimaan luomu ry:tä)
- Savonlinnan seudun luonnonmukaisen viljelyn yhdistys ry (nykyisin Saimaan luomu ry:tä)
- Suomussalmen ekoviljelijät ry

Luomun kehitystarina Suomessa 2

- Markkulan I komitea 1983 (luomutuotannon laajuus, markkinointi ja valvonta)
- Luomun perusopetus Joensuun yliopistossa alkaa 1984
- Markkulan II komitea 1986 (tutkimus, neuvonta ja opetus)
- Luomun ensimmäiset tuotantoehdot 1986 (= Luomuliitoromat)
- Kuusi luomuneuvojaa mmm:n rahoituksella 1987
- Luomuleppis-merkki julkistettiin Luomumessuilla Mikkelissä 1988
- Luomun siirtymävaiheen tuki käyttöön 1990
- Vuoden luomutuottaja valittiin ensimmäisen kerran v. 1991 (Anita ja Ensio Heikkinen, Mäntsälä), Luomuliitto
- Markkula III luomuelintarviketalouden kehittämistä 1991
- Suomen ensimmäinen luomututkimusohjelma 1992-1995 (alkutuotantopainotteinen, MTT)
- Suomen toinen luomututkimusohjelma (MTT): koko elintarvikeketju mukana 1997
- Luomaurinko-merkki käyttöön 1998



Luomun kehitystarina Suomessa 3

- Luomun perusopetus Viikissä (kasvinviljelytiede) alkaa 1994
- Luomu käsitteenä vakiintuu n. vuonna 1997
- Luomu.fi-sivusto käyttöön tiedonjakokanavana 2003 (Ruralia)
- Luomukotieläintuki käyttöön 2005
- Suomen kolmas luomututkimusohjelma 2002-2006 (4,5 milj. e, mmm, monitieteinen)
- EU:n luomumerkki käyttöön Suomessa 2010 (pakollinen luomutuotteiden tunnus 1.7.2010 lähtien)
- Maabrändivaltuuskunnan raportti julkaistaan 2010: esitys Luomuinstituutista
- Luomuinstituutin perustaminen 2012, aloitti 2013
- Pro Luomun perustaminen 2012
- Hallituksen Lisää luomua! -ohjelma 2013
- Luomuinstituutin tutkimusohjelma 2014-2018

Mistä tunnet luomun?

EU Organic logo, "Euro-leaf"



Luomun kehitystarina Etelä-Savossa 1

- Maaherra Uki Voutilainen esittää Ekolääni-idean vuonna 1980
- Ekoläänitoimikunta (valtion komitea) 1982-1983
- Etelä-Savon luonnonmukaisen viljelyn yhdistyksen perustaminen 20.7.1983 (toimintaa jo aikaisemmin)
- Ensimmäinen luomuneuvoja, Jukka Rajala, aloittaa Joroisten kunnassa 1983
- Maaseudun kehittämiskeskus Partala ry perustetaan Juvalle 1985; luomututkimus käynnistyy; pioneereja: Petri Leinonen, Jaana Väisänen, Helena Kahiluoto...)
- Juvan luomumaitomeijerihanke alkaa ja ensimmäinen luomukotieläintuotannon neuvoja Brita Suokas palkataan Juvan kuntaan 1990

Luomun kehitystarinasta Etelä-Savossa 2

- Maaherra J. Juhani Korttesalmi asettaa Ekolääniityöryhmän (Ilkka Sten, Raimo Lilja, Juha Pulliainen, Aki Hakala ja Pirjo Siiskonen, sihteerinä Jari Kaivo-oja) 1989
- Ekoläänihanke 1991-1994
- Juvan luomumeijeri aloittaa maidonjalostuksen 1993
- Luomututkimusprofessori Partalaan 1993 (5-vuotinen)
- ESLVY:n toiminta laajenee Etelä-Karjalaan ja nimeksi Saimaan luomu ry 1994
- Esitys Ekopolis-osaamiskeskuksesta SM:n Osaamiskeskusohjelmaan 1994
- YTI-tutkimuskeskuksen perustaminen 1994
- Ekoläänistä Ekomaakunnaksi, Etelä-Savon ympäristöohjelma 1998
- Ekoneumin perustaminen 2000 (Elintarvikealan OSKE:n luomusolmukohta)

Ekoläänihankkeen projekteista

- Ekokouluverkosto
- Vuotuiset Luomumessut Mikkelin jäähallissa
- Eko-osuuspankin perustaminen ja toiminta
- Ekolääniseminaarit
- PUUHA-energiapuun hankintaprojekti

Luomun pioneerejä Etelä-Savossa

- 1980-luvulla: Martti ja Annukka Talvela Juva, Matti ja Merja Jaatinen, Juva, Martti ja Helena Nyyssönen Joroinen, Riitta ja Reijo Ylönen Rantasalmi, Ilmari Schepel Valamo ja Iikka Muhonen Kerimäki
- 1990-luvulla: Veli Rahikainen Mikkeli, Seppo Kietäväinen ja Nils Grotenfelt, Juva ja Paavo Pulkkinen, Haukivuori
- Neuvonnan ja koulutuksen pioneerit: Jukka Rajala ja Brita Suokas

Luomun kehitystarinasta Mikkelissä

- 1919 perustettiin Maatalouden tutkimuskeskuksen Otavan kasvinviljelyn koeasema (siirtyi myöhemmin Karilaan)
- ”Myrkyttömän viljelyn opintopiiri” 1977 (Hannu Kovanen)
- Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus perustetaan vuonna 1988
- Helsingin yliopiston agronomien luomualan täydennyskoulutus siirretään tiedekunnasta Mikkeliin 1990
- Partalan yhdistäminen MTT:n kanssa 1990
- Ehdotus Ekoyliopistosta 1998
- Eco Studies Mikkelissä alkaa 2001 (ja sitä seuraavat Rural Studies ja Co-op Studies)
- Tutkimusaseman siirto Karilaan 2006
- Karilan toimintojen siirto Mikkelin yliopistokeskuskampukselle 2012
- Luomuinstituutin perustaminen 2012 ja sen koordinaatioyksikkö aloitti toimintansa Mikkelissä 2013

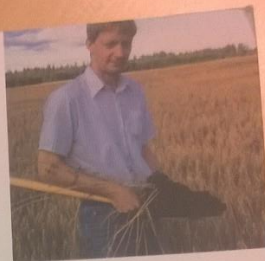
Luomu Ruraliassa 1989-2016 1

- Hannu Kovanen projekti 1989
- Jukka Rajalan elämäntyö 1990-
- Ekoläänihankkeen hallinnointi ja -projektien toteuttaminen 1994-
- Agronomien täydennyskoulutus 1990-luvulla
- Lama-ajan työllisyyskoulutus Relander-rahoilla
- Avoin yliopisto-opetus luomussa
- Oppimateriaalituotanto: Jukka Rajala: Luonnonmukainen maatalous ja merkittävä määrä käännöksiä ja omatuotoksia
- Kehittämishankkeet lääninrahalla ja EU:n rakennerahastorahoituksella, erityisesti luomukotieläintuotanto 1990-luvulla

80

Julkaisuja

Helsingin yliopiston
Maaseudun tutkimus- ja
koulutuskeskus, Mikkeli



Jukka Rajala

Luonnonmukainen maatalous

Mikkeli 2004

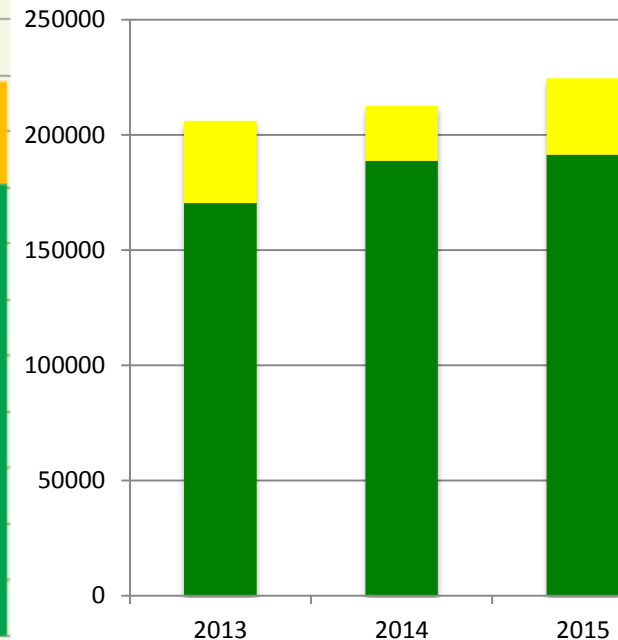
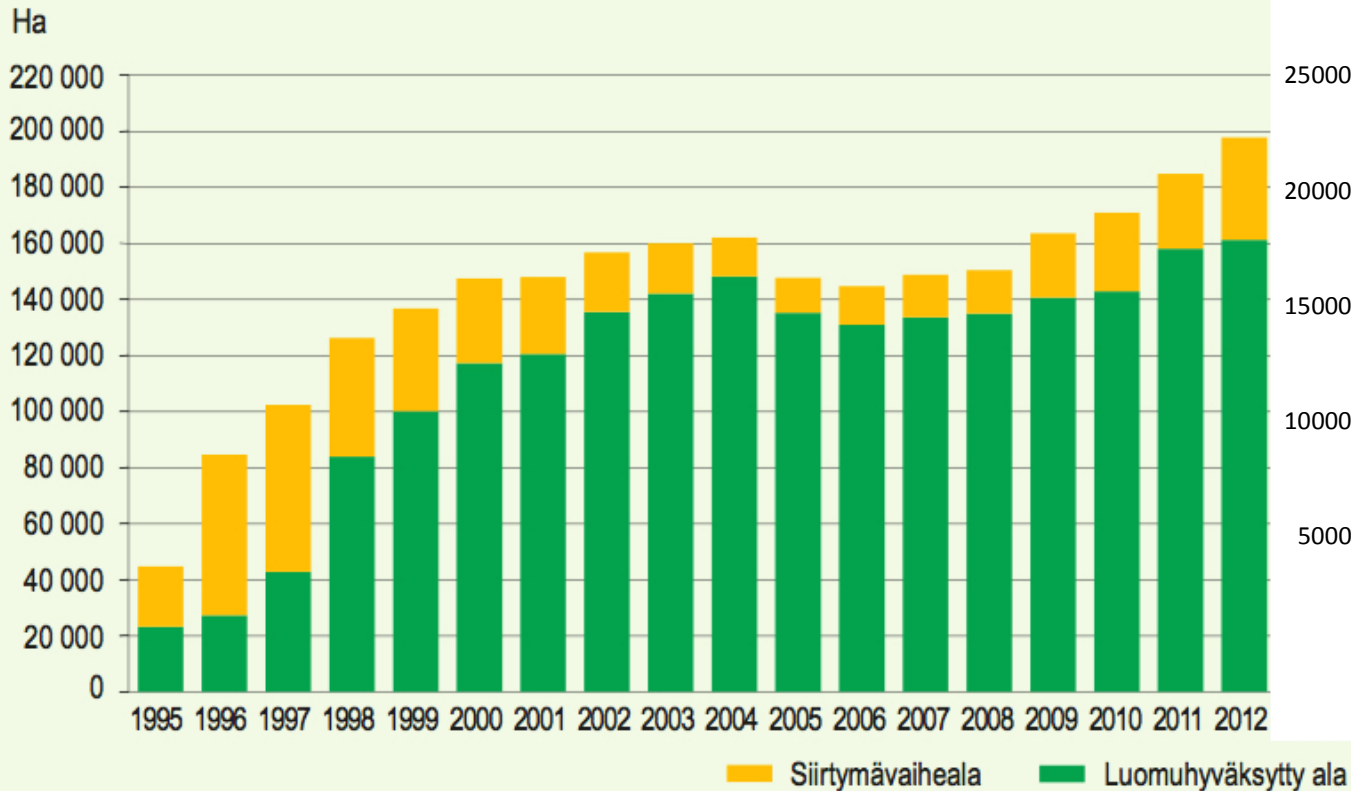
Luomu Ruraliassa 2

- Jukka Rajalan luomuoppikirja ilmestyy 1995
- Eco Studies -ohjelma alkaa 2001-
- Ensimmäiset EU:n puiteohjelmahankkeet luomusta (OMIaRD) 2002
- luomu.fi-sivuston käyttöönotto 2003
- Professuurit: kotieläinten hyvinvointi 2004 ja kasvintuotanto 2005
- Ekoyliopiston tutkimusohjelma 2003-2007
- EU/Core Organics -hankkeet 2007- 2010
- Luomuinstituuttivalmistelu alkoi 2010

Luomutuotannon määrällisestä kehityksestä

- Kaavio kehityksestä vuosina 1995-2015

Luomuhyväksytty ja siirtymävaiheen ala



Yhteenvedo luomun kehityshistoriasta Suomessa

1975 Viikin opintopiiri

1981 Luomulehti

1983 Markkula I

1985 Luomuliitto (SLVY)

1985 Partala

1986 Markkula II

1987 Kuusi luomuneuvojaa

1988 MTKK (Ruralia)

1990 Siirtymävaihetuki

1991 Markkula III

1992 I Luomututkimusohjelma

1993 Luomuprofessori Partalaan

1997 II Luomututkimusohjelma

2001 Eco Studies

2002 III Luomututkimusohjelma

2005 Luomu kotieläintuki

2012 Pro Luomu ry

2013 Hallituksen luomuhjelma

2013 Luomuinstituutti

Luonnehdintaa luomun kehitysvaiheista Suomessa 1

- 1980-luku: pioneerien aikaa: pulmana uskottavuus, ”heinähatut”, harrastelijat, maallemuuttajat, pikkutilat, takapajuisuuden leima, biodynaamisen ja muun luomun eron selkiinnyttämistä
- 1990-luku: ammatillistuminen, siirtymävaihetuki 1990, siirryttiin viranomaisvalvontaan 1995, isoja tiloja siirtyi luomuun ja uskottavuus parani, vahva vastakkainasettelu luomun ja tavanomaisen välillä, neuvojen luomukoulutus ja osaamisen vahvistuminen, tutkimusohjelmat

Luonnehdintaa luomun kehitysvaiheista 2

- 2000-luvulla: tutkimuslähtöisyyden vahvistuminen, tavanomainen tuotanto alkaa ottaa käyttöön luomumenetelmiä, notkahdusvaihe Suomessa, EU:n luomutunnus käyttöön
- 2010-luku: kuluttajatietoisuuden lisääntyminen: uusia organisaatioita: Pro Luomu ry, Luomuinstituutti; valtioneuvoston viralliset tavoitteet ja ohjelma, tiedonvälityksen kehittyminen: luomu.fi, digitalisoitunut tiedonvälitys ja some; tieto luomusta lisääntyy; luomun kulutus alkaa kasvaa

Lähteitä 1

- Ekopolis Mikkeli. Mikkelin seudun osaamiskeskusohjelma. 1994
- Ekoläänistä Ekomaakunnaksi. Etelä-Savon ympäristöohjelma 1998
- IFOAM Country Reports Organic in Europe 2014
- Heinonen, Sampsa, 2004, Luonnonmukainen maatalous teoksessa Suomen maatalouden historia 3, 331-345
- Kehittäjät kumppanuuspolulla – Ekoneumin 10 vuotta, 2010, Ekoneum ry, Mikkeli
- Kovanen, Hannu, 2015, Myrkkyperhosta viljelijäliikkeeksi, Puhe Luomuliiton 30-vuotisjuhlassa Mikkelissä
- Koskimies, Heikki (toim.) 2005: Luomuliitto 20 vuotta. Luomuliiton 20-vuotisjuhlajulkaisu

Lähteitä 2

- Luomu.fi/tietopankki
- Mikkelin Ekoläänitoimikunnan mietintö 1984. KM 1983:78
- Nuora, Marja 2015: Luomutiedon kylväjä. Kasvoja luomun historiasta: Anja Alanko, Luomulehti 3/2015
- Siiskonen, Pirjo 2010: Joko ekolääni nyt kelpaisi? Puheenvuoro, Länsi-Savo 8.2.2010
- Siiskonen, Pirjo: Ruralia-instituutti 20 vuotta....
- Suokas, Brita, Kovanen, Hannu 2013: Saimaan luomu ry: 30 vuotta luomuruoan puolesta. Luomulehti 6/2013
- Suomen kansallinen luomututkimusohjelma 2014-2018. Luomuinstituutti 2014
- Turunen, Matti 2011: Vaikuttajia, järjestöjä, politiikkaa. Juvan kunnanvaltuusto 100 vuotta. Juvan kunta
- *Jukka Rajalan ja Brita Suokkaan haastattelut marraskuussa 2016*